

групи молодих людей, які разом зі студентами-товаришами відвідували лекції проф. Миколи Костомарова зі слов'янської міфології. Вивчення народної творчості українців та інших слов'янських народів наштовхнуло Костомарова на ідею слов'янської єдності.

Організаторами Кирило-Мефодіївського братства стали представники інтелігенції: М.І. Костомаров, М.І. Гулак, В.М. Білозерський. Згодом до нього увійшли письменник Пантелеймон Куліш, студенти Київського університету О.В. Маркевич, О.О. Навроцький, Г.В. Андрузький, О.Д. Тулуб та інші. У квітні 1846 р. до товариства вступив Т.Г. Шевченко.

Ідеологія Кирило-Мефодіївського братства була синтезом ідей трьох рухів: українського автономістичного, польського демократичного, російського декабристського в Україні. Братчики виробили програмні документи, до яких входили: «Статут і правила товариства», написані Білозерським, а також «Книга буття українського народу», або «Закон Божий», автором якої був Костомаров. Програма Кирило-Мефодіївського братства жваво обговорювалася П. Куліш наголошував на національному, М. Костомаров – на загальнонародському і християнському, а Т. Шевченко – на соціальному елементі.

Основними завданнями, які ставили перед собою члени Кирило-Мефодіївського братства, були: ліквідація кріпацтва і скасування станів, поширення освіти серед народних мас, об'єднання всіх слов'янських народів в одну рівноправну федерацію, в якій кожний народ мав би свою державність. Українському народові відводилась провідна роль в організації всіх слов'ян на визвольну боротьбу. Центром федерації мав стати Київ. У членів товариства були розбіжності щодо тактики, а саме: Костомаров і Куліш вважали шляхом практичного втілення в життя програми поступові реформи, а Шевченко і Гулак – збройне повстання та повалення самодержавства.

Членів Кирило-Мефодіївського братства було заарештовано навесні 1847 р. за доносом студента Олексія Петрова. Суворе покарання братчиків мало стати пересторогою для тих, хто б намагався піти далі їхнім шляхом. Т. Шевченка віддали в солдати на 10 років.

Проте ідеї братства глибоко ввійшли в світогляд тогочасної інтелігенції, створили ґрунт для наступних поколінь українських діячів. Це була перша спроба української інтелігенції перейти до політичної боротьби. Історичне значення Кирило-Мефодіївського братства, цього українського відповідника національних організацій, що виникли по всій Європі («Молода Італія», «Молода Німеччина», «Молода Польща» тощо), полягало в тому, що воно органічно поєднало національні та демократичні ідеї. Вироблена кирило-мефодіївцями ідея слов'янської єдності з центром у Києві протистояла концепції централізованої слов'янської імперії з центром у Петербурзі.

Василенко В.М

Київський університет ім. Б.Грінченка

ПОСТАТЬ ЛЕСЯ КУРБАСА В СВІТЛІ СТЕНОГРАМИ ЗАСІДАННЯ ХУДОЖНЬО-ПОЛІТИЧНОЇ РАДИ: ВЕРЕСЕНЬ 1929 РОКУ

Постать Леся Курбаса привертає увагу істориків насамперед своєю суспільною та театральною діяльністю. В умовах утвердження тоталітаризму в культурному житті держави театри також переходять під повний ідеологічний

контроль. За таких умов починається переслідування та цькування української інтелігенції.

Восени 1929 року «чистять» та примушують «каятися» Миколу Хвильового, людину з найближчого оточення Л. Курбаса. Тоді ж у вересні на засіданні художньо-політичної ради, що була органом внутрішньої театральної цензури, «б'ють» Леся Курбаса.

Стенограма засідання художньо-політичної ради дозволяє розкрити, проаналізувати та дослідити нові факти з суспільно-політичного життя української інтелігенції в період утвердження тоталітаризму в СРСР. Стенограма засідання розкриває причини цькування та переслідування Леся Курбаса та його театру «Березіль». Найголовніша з яких небажання театального режисера та драматурга підкорятися вказівкам працювати з натовпом, тобто навернення до «масовізму», тобто шлях від індивідуальності та інтелектуальної творчості до загальної, вульгарної, масової, якої вимагала офіційна комуністична ідеологія.

Театр Л. Курбаса звинувачували у тому що він не висвітлює генеральної лінії партії та показує суспільно-політичне життя в «бік підкреслено негативних явищ». Роботу Курбаса характеризували відразу як «правий ухил» і «ліву опозицію» до лінії партії, націоналістичний ухил тощо, що були ідеологічними штампами для означення всіх незадоволених посиленням тоталітаризму в культурному житті СРСР. Це мало на меті дискредитувати митця в очах громадськості та вказати на «помилковість» його поглядів. Продовжувалася критика п'єс «Мина Мазайло» та «Народний Малахій».

Особливо прикметною є теза про утворення літературно-театральних блоків та обвинувачення в культурно-мистецькій змові «ваплітян» з театром «Березіль». Що майже без змін була відображена в справі-формулярі Миколи Хвильового та зведеннях секретного відділу ДПУ УСРР 1927–1929 рр.

Проте Лесь Курбас на засіданні художньо-політичної ради, не здався і відкинув всі звинувачення в «помилках» як суб'єктивні та надумані. Більше того він заявив, що «лінія яку проводив «Березіль» до сьогоднішнього дня є єдина правильна лінія і він від неї не відступить».

Головною вимогою метою засідання була спроба примусити Леся Курбаса пристосуватися до нових політичних та ідеологічних умов. Театри мали стати ідеологічними рупорами влади, фактично перетворитися на знаряддя політичної пропаганди. Таким чином матеріали засідання художньо-політичної ради відображають посилення тоталітаризму в СРСР на зламі 20-30 років ХХ ст., що призвело до уніфікації та посилення централізації театального життя.

Величко А. О.
ХНУРЕ

ДОНОСИ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ В УКРАЇНІ ХVІІІ СТ.

Традиція повідомлення про скоєння злочину в органи державного управління сягає, очевидно, початків існування самої держави. Певну аналогію інституту доносу можна віднайти в добу Київської Русі. Проте, історію політичного доносительства, під яким розуміється збирання